

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut komunikačních studií a žurnalistiky
Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2022

Vojtěch Podjukl

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut komunikačních studií a žurnalistiky
Katedra žurnalistiky

**„Zájmové subkultury mezi námi aneb je to ještě koníček?“
Rozhlasové reportáže o životě komunit, které spojuje
způsob trávení volného času**

Praktická bakalářská práce

Autor práce: Vojtěch Podjukl

Studijní program: Komunikační studia (B0321A180005)

Vedoucí práce: PhDr. ThMgr. Mgr. Karol Lovaš, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. 4. 2022

Vojtěch Podjukl

Bibliografický záznam

PODJUKL, Vojtěch. „Zájmové subkultury mezi námi aneb je to ještě koníček?“ *Rozhlasové reportáže o životě komunit, které spojuje způsob trávení volného času. 21 stran.* Praha, 2022. Praktická bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Karol Lovaš

Rozsah práce: 25 241 znaků

Abstrakt

Praktická bakalářská práce „*Zájmové subkultury mezi námi aneb je to ještě koníček?*“ *Rozhlasové reportáže o životě komunit, které spojuje způsob trávení volného času* pojednává o dvou vybraných zájmových subkulturách. Jejich členové se od zbytku společnosti odlišují způsobem trávení volného času. Vybranými subkulturami jsou radioamatéři a fanoušci hromadné dopravy.

V teoretické části popisuji žánr, který jsem pro referování o těchto subkulturách vybral, a tím je reportáž. Dále zmiňuji specifika rozhlasové tvorby, se zaměřením právě na reportáž, věnuji se formátu podcastu a vymezuji pojmy subkultura a komunita. Věnuji se i popisu zmíněných subkultur.

V praktické části pak využívám poznatků z části teoretické k vytvoření základu rozhlasové série reportáží. Pro tuto bakalářskou práci jsem vyrobil první dva díly. Zaměřují se na detailní popis činností, které dané subkultury spojují, na vysvětlování jejich motivace, problémů, se kterými se potýkají, vnitřních vztahů mezi jejich členy a jejich vlastního pohledu na subkulturu.

Abstract

Practical bachelor thesis „*Interest subcultures and is this still a hobby?*“ *Radio reports on the life of communities connected with the way of spending free time* deals with two selected subcultures of interest. Their members differ from the rest of society in the way they spend their free time. Selected subcultures are radio amateurs and fans of public transport.

In the theoretical part, I describe the genre that I chose to report on these subcultures, and that is field report. I also mention the specifics of radio production, focusing on field report, I focus on the format of the podcast and I define the terms subculture and community. I also describe the mentioned subcultures.

In the practical part, I use the knowledge from the theoretical part to create the basis of a radio series of reports. I made the first two episodes for this bachelor thesis. They focus on a detailed description of the activities that unite the subcultures, explaining their motivation, the problems they face, the internal relations between their members and their own view of the subculture.

Klíčová slova

Subkultura, komunita, radioamatéři, fanoušci hromadné dopravy, volnočasová aktivita, rozhlasová reportáž

Keywords

Subculture, community, radioamateurs, public transport fans, leisure activity, radio field report

Title

„Interest subcultures and is this still a hobby?“ Radio reports on the life of communities connected with the way of spending free time

Poděkování

Na tomto místě děkuji vedoucímu mojí bakalářské práce Karolu Lovašovi za konzultace a podnětné rady.

Děkuji všem respondentům, kteří byli ochotní vzít mě s mikrofonem za svojí aktivitou a podělit se i o vlastní nahlížení na svoji subkulturu.

Obsah

Úvod.....	8
Rozhlas.....	8
Specifika rozhlasové práce.....	9
Vymezení žánru a formy.....	10
Reportáž.....	10
Podcast.....	10
Subkultura.....	11
Kultura.....	11
Vymezení subkultury.....	12
Komunita.....	12
Zpracování praktické části.....	13
Výběr respondentů.....	13
Nutnost vysvětlovat problematiku.....	13
Specifika tvorby reportáže o zájmové subkultuře.....	13
Práce s ruchy.....	14
Postprodukce.....	14
Skupiny, o kterých reportuji.....	14
Radioamatéři.....	14
Fanoušci hromadné dopravy.....	15
Inspirace: Mezi námi a Kmeny.....	15
Zdůvodnění odklonu od schválené teze.....	15
Závěr.....	16
Summary.....	16
Zdroje.....	17
Použitá literatura.....	17
On-line zdroje.....	18
Seznam příloh.....	18
Teze bakalářské práce.....	19

Úvod

V rámci společnosti, která sdílí společnou kulturu, existuje množství subkultur, jejichž členové tvoří komunity. V této praktické bakalářské práci se snažím najít způsob, jak do těchto komunit nabídnout vhléd ostatním lidem. Důležité při tom je zachytit danou subkulturu co nejdříve, bez uplatňování stereotypů a zároveň poutavě.

Vedle subkultur, které se vymezují uměleckým stylem nebo politickým přesvědčením a kterým se ve společnosti i v médiích, dostává silné pozornosti, existují subkultury, jejichž členy spojuje volnočasová aktivita a nadšení pro ni. A právě takovým subkulturám jsem věnoval svou bakalářskou práci.

Cílem je vytvořit rozhlasový pořad – seriál. Každý jeho díl se věnuje jedné zájmové subkultuře. Pro tuto bakalářskou práci jsem zpracoval první dva díly. První o radioamatérech vysílajícím v pásmu PMR a druhý o fanoušcích hromadné dopravy. Epizody jsou určeny pro rozhlasové vysílání a zároveň k umístění na web ve formě podcastu.

Rozhodl jsem se vyhledat členy komunit, o kterých referuji, a pak je následovat za jejich aktivitami. Od toho se odvíjí žánr, který jsem pro bakalářskou práci vybral, a to je reportáž.

Série má posluchači umožnit uvědomění, co všechno, a jak moc odlišně dělají jiní lidé se svým volným časem. Popisování jejich aktivit a vysvětlování okolností má za cíl zlepšit znalost o odlišných skupinách lidí, umožnit porozumění těmto lidem a přispět k lepšímu propojení společnosti.

Médium – tedy latinsky prostředník – má už podle svého názvu plnit roli zprostředkovatele. Ať už jde o osobu věřící v nadpřirozeno, nebo je to médium v podobě instituce masové komunikace. Ta propojuje publikum s objektem, o kterém referuje. V případě reportáže o skupině lidí má tedy médium propojovat části společnosti.

Rozhlas

Rozhlas je „prostředek masové komunikace založený na akusticko-auditivním principu, šířící pořady slovesné, hudební a smíšené, zpravodajské, publicistické, vzdělávací, umělecké a zábavné“¹ Tato definice nahlíží na rozhlas jako na soubor pracovníků a technologií.

Můžeme ho chápat i jako instituci, nebo jako společenský jev, který svým vznikem způsobil kulturní, politické, hospodářské, komunikační a další změny. A to napříč celou společností.²

Pravidelné rozhlasové vysílání u nás začalo 18. května 1923. Už dříve, dokonce ještě za Rakouska-Uherska mohli posluchači v éteru vysílání zachytit, ale jednalo se jen o experimenty.³

¹ OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. Encyklopedie praktické žurnalistiky. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1, s. 160.

² ČÁBELOVÁ, Lenka. Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0624-0.

³ JEŠUTOVÁ, Eva. Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9, s. 17.

Specifika rozhlasové práce

Nástroji rozhlasové komunikace jsou lidská řeč, tóny a další přírodní a umělé zvuky. Hlavním nástrojem, který přenáší sdělení, je řeč.⁴

Pro rozhlasovou tvorbu je určující zmíněný akusticko-auditivní princip. Podle něj se všechno, co se nedá šířit zvukem, stává nesdělitelným.⁵ To vytváří hlavní rozdíl mezi rozhlasem a jinými médii, jako jsou tisk nebo televize. Při použití samostatného zvuku bez uvedení kontextu snadno dochází ke zmatení posluchače.⁶ Třeba start vesmírné rakety se při poslechu samostatného zvuku dá zaměnit s jejím výbuchem. Proto je potřeba vysvětlovat, jaký zvuk – ruch okolí – posluchač právě slyší. „Co může být jasné a zřetelné pro oko, může znít zmateně a nesrozumitelně pro ucho“⁷

Při tvorbě rozhlasového pořadu je nutné myslet taky na to, že většina lidí rádio poslouchá jako kulisu. Při poslechu mu tedy nevěnují veškerou pozornost a často při tom dělají ještě něco jiného.⁸ Snížené pozornosti posluchače se musí přizpůsobit přednes tvůrce, omezení délky vět a upřednostnění hovorových výrazů. Užívaným výrazům se věnuje i kodex Českého rozhlasu.

„Slovní formulace užitá hlasateli, moderátory a redaktory ve vysílání by se měly vyhýbat frázím, klišé nebo jinému zplošťování obsahu jazyka. Při sdělování informace nelze uplatňovat dobově populární výrazy či obraty na úkor přesnosti a věcnosti obsahu informace.“⁹

K udržení pozornosti posluchače pomáhá taky rytmus, intonace a dynamika mluveného slova. Těmito prostředky může tvůrce vnést do pořadu dramatičnost nebo citové zabarvení.¹⁰

U rozhlasové publicistické tvorby, jakou jsou i moje reportáže, klade teoretik žurnalistiky Josef Maršík důraz na čtyři zásady: spisovnost, jasnost, srozumitelnost a působivost. Píše, že by se v ní měla přirozeným a kultivovaným způsobem dodržovat spisovná norma češtiny – přesněji její hovorové formy.¹¹

⁴ MARŠÍK, Josef a Stanislav PERKNER. Teorie a praxe rozhlasové tvorby. Československý rozhlas, 1985, s. 62.

⁵ LÁBOVÁ, Alena a Barbora OSVALDOVÁ. Zpravodajství v médiích. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0248-2.

⁶ LÁBOVÁ, Alena a Barbora OSVALDOVÁ. Zpravodajství v médiích. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0248-2, s. 61.

⁷ BOYD, Andrew. Příručka pro novináře: zpravodajství v rozhlase a televizi. Praha: Centrum nezávislé žurnalistiky, 1995.

⁸ RUSS-MOHL, Stephan. Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou. Přeložil Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8, s. 141.

⁹ Kodex Českého rozhlasu schválený Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky usnesením č. 1368 ze dne 5. 11. 2004, [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://rada.rozhlas.cz/kodex-ceskehorozhlasu-7722382>

¹⁰ LÁBOVÁ, Alena a Barbora OSVALDOVÁ. Zpravodajství v médiích. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0248-2, s. 62.

¹¹ MARŠÍK, Josef. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999.

Vymezení žánru a formy

Reportáž

Maršík reportáž vymezuje ze dvou pohledů, jako svébytný žánr rozhlasové tvorby a jako metodu práce rozhlasového redaktora.¹²

Reportáž jako žánr je nesporně jedním ze stavebních kamenů žurnalistiky. Používá se ve všech formách médií. Výhodou je její snadná konzumace publikem, která stojí na lidské přirozenosti vyprávět a poslouchat příběhy. I na základní škole je jedním z prvních probíraných slohových útvarů právě vypravování.

Reportáž stojí na očitém svědectví redaktora, v tomto případě reportéra. Toto očitě svědectví je zároveň nejdůležitějším rysem reportáže. Reportér se musí na místě zorientovat, vybrat z události konkrétní důležité skutečnosti a identifikovat souvislosti, které je spojují, a které potom předloží posluchači. Tímto způsobem se snaží posluchači dění co nejvíce přiblížit – vzít ho na místo. Do tvorby reportáže, už z její podstaty, vkládá autor svoje subjektivní vnímání.¹³

Podobným způsobem vymezuje reportáž další žurnalistický teoretik Stanislav Perkner, který ji považuje za vrcholně rozhlasovou formu. Vykazuje podle něj podstatné vlastnosti tvořící rozhlasovou specifičnost, obsahuje zpravodajské sdělení a zároveň hodnotící komentáře, které spočívají ve výběru faktů, souvislostí nebo jejich řazení.¹⁴

Společně s televizí je rozhlas ideálním médiem pro reportáž. Nabízí totiž možnost bezprostředně popisovat okolní dění. To přináší silnou dějovost a dynamičnost rozhlasové reportáže, zároveň to však klade velké nároky na duchapřítomnost a pohotovost reportéra. Naproti tomu v tisku a on-line textových médiích reportér o události mluví zpětně. Televize má navíc nespornou výhodu v možnosti ukazovat obraz.¹⁵

Podcast

Podcast je mechanismus, který přes internet šíří zvukový formát.¹⁶ Podcast vychází z rozhlasu a sdružuje v sobě jeho žánry.

¹² MARŠÍK, Josef. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 24.

¹³ MARŠÍK, Josef. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999, s. 24.

¹⁴ CHORVÁTHOVÁ, Jela, ed. Reportáž v rozhlase: materiály zo seminára Regionálneho a národnostného vysielania v Malackách. Bratislava: Československý rozhlas, 1981. Fonozošit, s 11.

¹⁵ MARŠÍK, Josef a Jiří HRAŠE. Reportáž v tisku a v rozhlase: sborník příspěvků ze semináře Katedry žurnalistiky IKSŽ FSV UK a Sdružení pro rozhlasovou tvorbu. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1997, s. 44.

¹⁶ LLINARES, Dario, Neil FOX a Richard BERRY, ed. Podcasting: New Aural Cultures and Digital Media. Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3319900551.

Pro podcasty platí fundamentální principy rozhlasového vysílání. Spojuje je totiž existence na bázi zvuku, uplatnění akusticko-auditivního principu i používání konkrétních tvůrčích prvků – mluveného slova, hudební podkresy, nebo jingly (krátké uvozující nebo oddělovací zvuky)¹⁷

Rozdíl mezi podcastem a rozhlasem spočívá v tom, že u rozhlasu je tvůrci určují i program vysílání, který může posluchač jen drobně ovlivnit (např. telefonátem), zato u podcastů jde o jeho vlastní výběr z předpřipraveného úložiště. Ani u podcastů ale není posluchač jediným, kdo svůj osobní program ovlivňuje. Při poslechu na internetových službách, určených pro poslech hudby a podcastu, mu systém takové služby nabízí – tedy přednostně zobrazuje – konkrétní podcasty, které souvisí s těmi dříve poslouchanými. Používá při údaje o tom, co a jak posluchač přehrával nebo prohlížel v minulosti.¹⁸

Pozoruhodným rozdílem mezi podcastem a rozhlasovým vysíláním je podle Erica Nuzuma, bývalého programového vedoucího z americké rozhlasové společnosti NPR, taky způsob, jakým publikum oba formáty poslouchá. Poslech podcastů považuje za aktivní činnost, navíc spojenou s používáním sluchátek. Naproti tomu rozhlasové vysílání častěji posloucháme v otevřeném prostoru, třeba i s více lidmi. Je to podle něj dáno původní stavbou rozhlasových přijímačů jejich umístěním v místnosti.¹⁹

Rozhlas a podcasty se mohou doplňovat. Kromě propojování formátů přenášením tvůrčích postupů si taky rozhlasové stanice zřizují vlastní databáze na internetových podcastových službách, kam nahrávají svoje pořady, původně vytvořené pro rozhlasové vysílání.²⁰

Subkultura

Kultura

Subkultura je podkategorií kultury, proto je potřeba nejprve definovat nadřazený pojem kultura. Jedná se o soubor sdílených přesvědčení, hodnot a pojmů, který skupině umožňuje nacházet smysl života a poskytuje jim návod, jak žít.²¹

¹⁷ BERRY, Richard. Will the iPod Kill the Radio Star? Profiling Podcasting as Radio. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies* [online]. 2006, 12(2), 143-162 [cit. 2022-3-25]. ISSN 1354-8565. Dostupné z: doi:10.1177/1354856506066522

¹⁸ BARNHART, Brent. Everything you need to know about social media algorithms. *Sprout Social* [online]. 2021 [cit. 2022-3-25]. Dostupné z: <https://sproutsocial.com/insights/social-media-algorithms/>

¹⁹ NUZUM, Eric. *Make Noise: A Creator's Guide to Podcasting and Great Audio Storytelling*. New York: Workman Publishing, 2019. ISBN 978-1-5235-0455-8

²⁰ Podcasty Českého rozhlasu. Český rozhlas [online]. [cit. 2022-3-26]. Dostupné z: <https://portal.rozhlas.cz/podcasty/porady>

²¹ FAY, Brian. *Současná filosofie sociálních věd: multikulturní přístup*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-10-5.

Vymezení subkultury

Subkulturu shrnuje socioložka Marta Kolářová jednoduše jako „skupinu lidí, kteří mají něco společného.“ Typicky sdílejí společný zájem, problém nebo činnost. To je „významně odlišuje od lidí z sociálních jiných skupin.“ Charakterizuje ji specifický styl chování, oblékání, tance, hudby, jídla a podobně. Svým vymezením se subkultura blíží pojmu komunita.²²

Další obecné vymezení subkultury přinesl sociolog Jiří Linhart, podle něj členové subkultury sdílejí „soubor specifických hodnot, vzorů chování a životní styl charakterizující určitou skupinu v rámci širšího společenství, případně tzv. dominantní či hlavní kultury“²³

Obě definice se překrývají v tom, že subkultura je jednotný celek, který vyniká určitými rozdílnými rysy vůči svému okolí.

K subkultuře můžeme přistupovat taky jako k volbě životního stylu a vedle skupin jako jsou skinheads nebo tvůrci graffiti můžeme mezi subkultury zařadit třeba i skauty.

Komunita

Pojem komunita definuje sociolog Jan Jandourek jako „sociální útvar, jehož příslušníci jsou spojeni určitou spřízněností“²⁴

Blízkost termínů subkultura a komunita ukazuje taky definice Miloslava Petruska: Komunita je „sociální útvar, charakterizovaný jednat zvláštním typem sociálních vazeb uvnitř mezi členy, a jednak specifickým postavením navenek, v rámci sociálního prostředí.“²⁵

Z obou definic je patrné, že komunita je širším pojmem než subkultura. Do vymezení komunity tak můžeme subkulturu zařadit, přinejmenším alespoň její členy, kteří mají s ostatními sociální vazby. Například asociální autor graffiti je tím pádem členem subkultury, ale protože se s ostatními nestýká, nemůžeme ho považovat za člena jejich komunity.

Skupiny, o kterých referuji, považuji za subkultury. Charakterem a intenzitou své společné činnosti se totiž od většinové společnosti odlišují významně. Zároveň jsou ale i komunitami, protože jejich členové mezi sebou mají specifické sociální vazby a jsou spojeni spřízněností.

²² KOLÁŘOVÁ, Marta. *Revolta stylem: Hudební subkultura mládeže v České republice*. Praha: SLON, 2011. ISBN 978-80-7419-060-5, 264 s.

²³ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3, s. 1348.

²⁴ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0, s. 127.

²⁵ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3, s. 512

Zpracování praktické části

Cílem praktické části bylo vytvořit dvoudílný základ rozhlasové série, použitelné i pro nahrání do podcastových internetových služeb. Svoji délkou zapadají mezi ostatní podcasty a navíc jsou jako součásti série vhodné ke shromáždění na jednom místě, kde je bude možné přehrát v řadě za sebou, nebo sledovat přidávání dalších epizod.

Propojujícím tématem jednotlivých dílů jsou zájmové subkultury. Účelem je nabídnout náhled do jiných skupin společnosti a umožnit pochopení motivace členů těchto komunit, stejně jako jejich potíží, vnitřního dělení nebo sporů a jejich vnímání svojí vlastní aktivity.

Výběr respondentů

Za tímto účelem jsem z každé subkultury kontaktoval až deset jejích členů, s cílem najít mezi nimi vhodného respondenta. Jakéhosi průvodce, který je dostatečně sdílný a extrovertní, aby mě vzal s sebou za svojí aktivitou a nenechal se rozhodit neustálými otázkami, co a proč právě dělá a jak na to nahlíží. Byla potřebná jeho vlastní ochota vysvětlovat svoji vášň ke konkrétní aktivitě. Aby se to povedlo a respondent se co možná nejvíc otevřel, musel jsem dopředu alespoň zčásti nastudovat slangové výrazy dané subkultury, jejich problémy nebo vnitřní dělení.

Takovéto průvodce jsem do každé reportáže zahrnul dva, aby bylo patrné, že v rámci komunity nepřístupují k provádění aktivitě všichni její členové stejně, ale liší se například ve svých rutinách nebo při řešení potíží.

K subkultuře jako celku by navíc bylo příliš nespravedlivé, kdyby pro reportáž, která má ji věrně zachycovat, vybral redaktor pouze jednoho jejího zástupce, podle kterého by si pak posluchač tvořil představu o ostatních členech. Zvláště v případě, kdy redaktor není schopný jako člověk z vnějšku pořádně posoudit, nakolik se daný respondent vymyká konvencím a postupům, nebo jestli se dá označit za „průměrného“ člena subkultury.

Je důležité zapojit respondenty, kteří nabízejí alternativní přístupy ke společné aktivitě. Jiné motivace a praktické postupy, jiné řešení potíží a pohledy na subkulturu samotnou. Kromě těchto dvou průvodců figurují v reportážích ještě další respondenti, kteří mají obraz subkultury doplnit a z pohledu publika reportáž obohatit, udělat ji pestřejší. Možnost vyššího počtu průvodců limituje především omezená délka reportáží.

Nutnost vysvětlovat problematiku

Vzhledem k tomu, že jsou tyto subkultury velmi vzdálené široké veřejnosti, a mnoho lidí ani neví o jejich existenci, zahrnul jsem kromě běžného reportážního postupu taky doplňující vsuvky. Jejich účelem je obecněji vysvětlovat neznalému posluchači realie dané subkultury. Bez vysvětlování postupů nebo výpovědí respondentů by byla velká část reportáží jen obtížně pochopitelná.

Specifika tvorby reportáže o zájmové subkultuře

Při tvorbě série reportáží o zájmových subkulturách se musí redaktor připravit na to, že při nahrávání s respondenty v terénu, je rámci zachování autentičnosti potřeba, aby redaktor v jejich prostředí působil přirozeně, nenápadně, téměř jako člen komunity a nenarušoval

aktivitu. Mohlo by to způsobit odtazitost respondentů, i přesto, že jsou si předem vědomi, že mluví s redaktorem.

Pokud redaktor nechce přijít o možnost nahrávat, nesmí váhat, jestli například s respondenty vyleze na strom, pokud je to běžná součást jejich činnosti. Další nezvyklou situací může být třeba zvýšená pozornost kolemjdoucích, na kterou jsou respondenti zvyklí. Případné váhání redaktora by mohlo vést i k přesvědčování ze strany respondentů, každopádně by je to ale vyrušilo od jejich aktivity, kterou se redaktor snaží zachytit v co nejautentičtější podobě.

Práce s ruchy

Obě zpracovaná témata jsou bohatá na ruchy – zvuky v pozadí, které při rozhlasovém zpracování pomáhají dotvářet atmosféru prostředí a pocit posluchače, že je opravdu na místě. Obzvláště bohaté na ruchy je vysílání radioamatérů.

Často se však jedná o zvuky nepříliš příjemné k delšímu poslechu – šum a chrčení vysílačky nebo hučení projíždějícího vlaku. Proto jsem šel proti běžné rozhlasové praxi a místo toho, abych ruchy záměrně zvýrazňoval, jsem se je v některých částech snažil omezit.

Střídají se tak pasáže, kde je ruchů mnoho, s těmi, kde jsou slyšet jen tlumeně nebo vůbec – nejčastěji při mých promluvách, které jsou takzvaně „čistší“. Snižoval jsem citlivost mikrofону a mluvil z menší vzdálenosti od něj, cílem je neunavit posluchače neustálým šuměním vysílačky, zvoněním železničního přejezdu nebo zvukem jedoucího vlaku.

Postprodukce

Při postprodukci bylo největší výzvou materiál dostatečně sestříhat a zkrátit reportáže na výsledných cca 14:45 a 12:30 minut. Potom, co jsem trávil celé dny v akci s respondenty, by nahraný materiál vydal na samostatný seriál o každé ze subkultur.

Při výběru použitých nahrávek jsem se zaměřoval hlavně na to, aby se výpovědi jednotlivých respondentů fakticky doplňovaly a aby se střídaly pasáže, kde převládá vysvětlování, s pasážemi, kde převládá akce.

Skupiny, o kterých reportuji

Radioamatéři

Jako subkulturu pro první díl jsem vybral radioamatéry, a to kvůli povaze jejich činnosti. Radioamatérské vysílání je ideální aktivitou ke zpracování pro rozhlas, a to kvůli akusticko-auditivnímu principu.

Radioamatéři při vysílání často a nahlas opakují různé kódy a zároveň je jejich vysílání bohaté na ruchy. Úspěch při jejich činnosti znamená, že se spojí s dalším hlasitě mluvícím člověkem. To všechno dohromady znamená, že zachycení jejich aktivity na mikrofon je samo o sobě velmi vypovídající a posluchač se na jeho základě dokáže dobře zorientovat v ději. Popisování situace a vysvětlování ze strany reportéra je potřeba hlavně pokud jde o určité specifické postupy a slangové výrazy.

Fanoušci hromadné dopravy

Fanoušci hromadné dopravy jsou subkultura, která je velmi neznámá a pro širokou veřejnost je motivace k jejich činnosti obtížně pochopitelná. Fanoušci hromadné dopravy přitom tvoří silně provázanou komunitu a jejich specifická volnočasová aktivita pro ně bývá osobně vysoce důležitá.

Je to věc, o jejíž existenci většina lidí neví, ale přitom je pro jiné lidi velmi důležitou součástí života. Vzhledem k tématu nejslavnější knihy Irvina Welsche, není divu, že ji pojmenoval právě podle činnosti fanoušků hromadné dopravy – Trainspotting²⁶, tedy pozorování vlaků, konkrétně se zaměřením na to, kolik jich jede, jestli jedou včas a podobně.

Inspirace: Mezi námi a Kmeny

Téma mojí praktické bakalářské práce je inspirováno dvěma pořady. První je dokumentární cyklus Kmeny, z koprodukce České televize, který mapuje život subkultur typických pro městské prostředí. Druhým je magazín Českého rozhlasu Mezi námi, ten je o životě méně početných národnostních menšin v Česku.

Zatímco první z pořadů skupiny, o kterých referuje, hlavně představuje divákovi v pro něj snadno stravitelné formě, druhý se pokouší menšiny propojovat s majoritou a vylepšovat tak soudržnost společnosti.

Pro tuto bakalářskou práci se snažím brát z každého přístupu něco a vzájemně je vyvážit.

Zdůvodnění odklonu od schválené teze

Oproti tezi jsem se odklonil hlavně ve výběru respondentů. V tezi jsem uvedl, že budu doprovázet vybraného člena z dané skupiny, který bude jakýmsi průvodce. Po rešerši tématu a setkání s členy subkultur jsem ale usoudil, že daná skupina bude lépe zachycena, pokud těchto průvodců bude v každé reportáži víc.

V tezi jsem taky nezmínil, že budu reportáže doplňovat vlastními vysvětlujícími promluvami, které jsem zakomponoval do obou dílů. Bez nich by bylo téma pro posluchače jen obtížně stravitelné.

Omlouvám se fanouškům hromadné dopravy, o kterých jsem v tezi chybně napsal, že si sami říkají šotouši. Někteří si tak sice opravdu říkají, pro jiné je to však označení s negativní konotací. V reportáži to společně s respondenty uvádíme na pravou míru.

²⁶ Trainspotting: based on a novel by Irvine Welsh. [London]: PolyGram Video, c1996. Polygram Filmed Entertainment.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vytvoření série rozhlasových reportáží, které by nabídly vhled do subkultur, jejichž členy spojuje způsob trávení volného času. Tento vhled má posluchači umožnit zjištění, jak moc odlišně mohou jiní lidé trávit volný čas, umožnit jejich pochopení a přispět tím k lepší soudržnosti společnosti.

Při tvorbě této série jsem uplatnil teoretické znalosti o tvorbě rozhlasové tvorby a specifických reportáže jako žánru. Při nahrávání v terénu s respondenty i v postprodukci jsem se pokoušel o co nejdůvěrnější zachycení činností daných subkultur a zahrnutí názorů zapojených respondentů.

Summary

The goal of this bachelor thesis was creation of a series of radio reports that would offer insight into subcultures, whose members are connected by a way of spending their free time.

This insight is intended to enable listeners to find out how differently other people can spend their free time, to enable to understand those people and thus contribute to better cohesion of society.

In creating this series, I applied theoretical knowledge about radio production and about the specifics of the report as a genre. When recording in the field with the respondents and in post-production, I tried to capture the activities of the given subcultures as precisely as possible and to include the opinions of the involved respondents.

Zdroje

Použitá literatura

- BOYD, Andrew. Příručka pro novináře: zpravodajství v rozhlasu a televizi. Praha: Centrum nezávislé žurnalistiky, 1995.
- ČÁBELOVÁ, Lenka. Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0624-0.
- FAY, Brian. Současná filosofie sociálních věd: multikulturní přístup. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-10-5.
- CHORVÁTHOVÁ, Jela, ed. Reportáž v rozhlasu: materiály ze seminára Regionálneho a národnostného vysielania v Malackách. Bratislava: Československý rozhlas, 1981. Fonozošit.
- JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- JEŠUTOVÁ, Eva. Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.
- KOLÁŘOVÁ, Marta. Revolva stylem: Hudební subkultura mládeže v České republice. Praha: SLON, 2011. ISBN 978-80-7419-060-5.
- LÁBOVÁ, Alena a Barbora OSVALDOVÁ. Zpravodajství v médiích. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0248-2.
- LLINARES, Dario, Neil FOX a Richard BERRY, ed. Podcasting: New Aural Cultures and Digital Media. Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3319900551.
- MARŠÍK, Josef a Jiří HRAŠE. Reportáž v tisku a v rozhlasu: sborník příspěvků ze semináře Katedry žurnalistiky IKSŽ FSV UK a Sdružení pro rozhlasovou tvorbu. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1997.
- MARŠÍK, Josef a Stanislav PERKNER. Teorie a praxe rozhlasové tvorby. Československý rozhlas, 1985.
- MARŠÍK, Josef. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999.
- NUZUM, Eric. Make Noise: A Creator's Guide to Podcasting and Great Audio Storytelling. New York: Workman Publishing, 2019. ISBN 978-1-5235-0455-8.
- OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. Encyklopedie praktické žurnalistiky. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- RUSS-MOHL, Stephan. Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou. Přeložil Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8.
- Trainspotting: based on a novel by Irvine Welsh. [London]: PolyGram Video, c1996. Polygram Filmed Entertainment.

On-line zdroje

BARNHART, Brent. Everything you need to know about social media algorithms. Sprout Social [online]. 2021 [cit. 2022-3-25]. Dostupné z: <https://sproutsocial.com/insights/social-media-algorithms/>

BERRY, Richard. Will the iPod Kill the Radio Star? Profiling Podcasting as Radio. Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies [online]. 2006, ISSN 1354-8565, s. 143-162 [cit. 2022-3-25]. Dostupné z: doi:10.1177/13548565060666522

Kodex Českého rozhlasu schválený Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky usnesením č. 1368 ze dne 5. 11. 2004, [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://rada.rozhlas.cz/kodex-ceskehorozhlasu-7722382>

Podcasty Českého rozhlasu. Český rozhlas [online]. [cit. 2022-3-26]. Dostupné z: <https://portal.rozhlas.cz/podcasty/porady>

Seznam příloh

1. Flash disk s nahranými reportážemi/reportáže nahrané do SISu (reportáže jsou nahrány jako jeden zvukový soubor, do SISu nelze nahrát více příloh k jedné práci)
2. Ohlášení a scénář reportáží (pouze v papírové formě, do SISu nelze nahrát více příloh k jedné práci)

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Vojtěch Podjukl	Razítko podatelny: <table border="1" style="margin: auto;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">30 -07- 2021 -1-</td> </tr> <tr> <td>Čj:</td> <td style="text-align: center;">336 Příloh:</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Přidělena:</td> </tr> </table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	30 -07- 2021 -1-	Čj:	336 Příloh:	Přidělena:	
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		30 -07- 2021 -1-							
Čj:		336 Příloh:							
Přidělena:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2019									
E-mail diplomantky/diplomanta: 40968470@fsv.cuni.cz									
Studijní obor/forma studia: Komunikační studia, prezenční									
Název práce v češtině: „Zájmové subkultury mezi námi aneb je to ještě koníček?“ Rozhlasové reportáže o životě komunit, které spojuje způsob trávení volného času									
Název práce v angličtině: „Interest subcultures and is this still a hobby?“ Radio reports on the life of communities connected with the way of spending free time									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2021/2022): (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí) LS 2021/2022									
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Skupina lidí, kteří mají stejný zájem, může uvnitř společnosti tvořit subkulturu. Praktickou prací chci najít způsoby, jak věrně, poutavě a citlivě k daným lidem přinést posluchači reportážní svědectví o jejich komunitě. Pokusím se o to referováním o radioamatérech, kteří se propojují pomocí vysíláček, konverzuji nebo odposlouchávají ostatní frekvence a cestuji přitom z místa na místo. Další skupinou budou fanoušci hromadné dopravy. Takzvaní šotouši, jak si sami říkají, pořádají výpravy, při kterých prohlíží a často fotí dopravní prostředky nebo celé linky, které jsou nějakým způsobem kuriózní. Pořádají taky soutěže v tom, kdo dokáže nejefektivněji jezdit třeba MHD. Lepší uvědomění si odlišností mezi námi a ostatními lidmi přináší lepší fungování celé společnosti.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1) Úvod – vymezení tématu a cílů bakalářské práce, stručná charakteristika témat 2) Teoretická část – specifika rozhlasové reportáže a záznamenávání lidských činností pomocí zvukové nahrávky 3) Praktická část – série reportáží 4) Závěr – závěrečné shrnutí a reflexe k teoretické a praktické části 5) Zdroje a použitá literatura									
Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy): Praktická bakalářská práce – série rozhlasových reportáží									
Postup (technika) při zpracování materiálu: Záznam rozhovorů a ruchů na diktafon. Budu doprovázet vybraného člena dané skupiny, který bude jakýmsi průvodcem.									

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

O reportáži, o reportérech / editoři Barbora Osvaldová, Radim Kopáč a Alice Tejkalová ; [autoři Karel Cudlín ... et al.]. 2010. ISBN 9788024617817.

Autoři popisují metody tvorby reportáže, zapojení svědků a úskalí žánru. Různé pozice autorů, kteří přispěli, se vzájemně doplňují a skládají ucelenou soustavu doporučení, jak při tvorbě reportáže, včetně té rozhlasové, postupovat.

BLAŽEJOVSKÁ, Alena. Rozhovory o interview / Alena Blažejovská, Marek Eben, Ivo Fencel, Karel Hvizďala, Nad'a Klevisová, Jana Klusáková, Radim Kopáč, Rudolf Křest'an, Václav Moravec, Ondřej Neff, Barbora Osvaldová, Aleš Palán, Olga Sommerová, Jan Suk, Jindřich Šídlo, Jakub Šofar, Marta Švagrová, Štefan Švec, Petr Volf ; editoři Barbora Osvaldová a Radim Kopáč. 2009. ISBN 9788024616186.

Knihla nabízí různé pohledy na rozhovor jako žánr a na způsoby jeho vedení. Důležitý je výběr různých autorů. Ti se zabývají taky historií a vývojem rozhovoru. Přispěli třeba Marek Eben, Václav Moravec nebo Jindřich Šídlo.

MARŠÍK, Josef. Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby / Josef Maršík. 1999. ISBN 8023856197.

Slovník sestávající z definic vybraných pojmů, které se používají v rozhlasové tvorbě. Poslouží jako příručka pro orientaci mezi specifiky rozhlasové reportáže, která vyplývají ze skutečnosti, že výstupem je pouze zvuk.

JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník / Jan Jandourek. 2007. ISBN 9788073672690.

Sestává z asi tisíce stručně vysvětlených sociologických pojmů. Pomůže určit pozici skupin lidí, o kterých referují, oproti zbytku společnosti a pomůže i s odpovědí, kde je hranice mezi subkulturou a skupinou lidí se stejným zájmem.

SOUKUP, Václav. Přehled antropologických teorií kultury / Václav Soukup. 2004. ISBN 8071789291.

Přehled teoretických koncepcí kultury, procesů, kterými uvnitř kultur vznikají subkultury. Přiblížení motivace jejich členů. Zaměřuje se taky na setkávání různých skupin lidí, které přináší konflikty i obohacení.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

HORÁK, Ondřej. Pirátská rádia. Pirátská rádia / Ondřej Horák ; vedoucí práce Jan Křeček ; oponent práce Jan Cebe [online]. 2016 [cit. 2021-7-24].

HOUHA, Libor. Věk Dračího doupěte: nové pojetí a komercializace volného času na počátku 90.let dvacátého století. Věk Dračího doupěte: nové pojetí a komercializace volného času na počátku 90.let dvacátého století / Libor Houha ; vedoucí práce Lucie Storchová ; oponent práce Milan Ducháček [online]. 2019 [cit. 2021-7-24].

KULIŠ, Jan. Jak být trampem. Mediální polemika o charakteru subkultury na přelomu dvacátých a třicátých let. Jak být trampem. Mediální polemika o charakteru subkultury na přelomu dvacátých a třicátých let / Jan Kuliš ; vedoucí práce Miloš Hroch ; oponent práce Jiří Knapík [online]. 2021 [cit. 2021-7-24].

LATISLAVOVÁ, Aneta. Sociologické zkoumání hackerské subkultury: přínos pro obor. Sociologické zkoumání hackerské subkultury: přínos pro obor / Aneta Latislavová ; vedoucí práce Petr Lupač ; oponent práce Jiří Buriánek [online]. 2020 [cit. 2021-7-24].

Datum / Podpis studenta/ky
29. 7. 2021

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Nemám připomínky.

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Karol Lovaš
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

29. 7. 2021
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTIŠKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.